

Αμαρτία και λύτρωση στο έργο του Γ. Βιζυηνού: Εισαγωγικά

/ [Πεμπτούσια](#)

Βρισκόμαστε στην εξαιρετικά τιμητική θέση να ξεκινήσουμε σήμερα μία πολύ ενδιαφέρουσα σειρά δημοσιευμάτων. Πρόκειται για το πόνημα του φιλόλογου κ. Ηρακλή Ψάλτη σχετικά με τα θέματα της αμαρτίας και της λύτρωσης στο έργο του Γ. Βιζυηνού, από την άποψη της Ορθόδοξης Θεολογίας. Στο σημερινό απόσπασμα παρατίθενται οι εισαγωγικές θέσεις του συγγραφέα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«*Το αμάρτημα της μητρός μου*» υπήρξε ένα από τα πρώτα αναγνώσματα της εφηβικής μου ηλικίας -δώρο του πατέρα μου για κάποια σχολική μου διάκριση- και με εντυπωσίασε εξ αρχής ιδιαίτερα το γεγονός της «εκ των έσω» παρουσίασης των αφηγηματικών ηρώων του, όπως και οι ηθογραφικές του αναφορές, ο μικρόκοσμος της Βιζύης, ο ελληνισμός της Ανατολικής Θράκης[1] και οι θεολογικές γνώσεις του συγγραφέα. Τον Γεώργιο Βιζυηνό (1849-1896 μ. Χ.) τον «συνάντησα» και τον «γνώρισα» επισταμένως αργότερα στις φιλολογικές μου σπουδές στο ΑΠΘ και στη συνέχεια ως καθηγητής στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Λυκείου. Η αγαθή μου τύχη να

κάνω μεταπτυχιακές σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία (ΟΡΘ) μου δίνει την ευκαιρία να επιδιώξω στην διπλωματική μου εργασία να προσεγγίσω αυτόν τον πρωτοπόρο δημιουργό του νεοελληνικού διηγήματος συνθετότερα, όχι μόνο φιλολογικά αλλά και θεολογικά. Εξάλλου, το καλό και το κακό, το σωστό και το λάθος, η αμαρτία και η σωτηρία αποτελούν εξαιρετικά σύνθετα, περίπλοκα, «ακανθώδη», αλλά και συγχρόνως ενδιαφέροντα, σαγηνευτικά και «ανοικτά» θέματα που με απασχόλησαν και με απασχολούν ιδιαίτερα.

Το θέμα της εργασίας αυτής αποκτά, ίσως, ευρύτερο ενδιαφέρον, γιατί πρόκειται να διερευνηθούν οι πολυμερείς έννοιες «αμαρτία» και «λύτρωση» στο πεζογραφικό έργο -το «έδαφος» της πεζογραφίας θεωρείται ασφαλέστερο της ποίησης- ενός δημιουργού, ο οποίος διαθέτει για την εποχή του εξαιρετική μόρφωση[2], η οποία συνδύαζε τη θεολογική με τη «θύραθεν» παιδεία. Επίσης, ζει τις πρώτες δεκαετίες της ζωής του -τις οποίες κυρίως αξιοποιεί στο έργο του- σε ένα «περιβάλλον» μεταβατικό, σε μια παρακμάζουσα πολυεθνική και πολυπολιτισμική Οθωμανική Αυτοκρατορία στην οποία συνυπάρχει το παλιό και το καινούργιο, η πρόοδος και η συντήρηση, η συνάντηση και ο αποκλεισμός, στοιχεία τα οποία αποτυπώνονται ευκρινώς στο έργο του. Βιώνει, δηλαδή, μια κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα παρεμφερή με τη δική μας. Επιπροσθέτως, το ενδιαφέρον γίνεται εντονότερο, γιατί ο Βιζυηνός διαθέτει τόσο την ικανότητα να κατανοεί το πολυσύνθετο και αντιφατικό βάθος των ανθρώπων[3] όσο και την δεξιότητα να μετουσιώνει το προσωπικό του βίωμα σε πανανθρώπινο προβληματισμό.

Η λογοτεχνική δημιουργία, βέβαια, δεν αποτελεί απαραίτητως ένα θεολογικό και πολύ περισσότερο ένα δογματικό εκκλησιαστικό κείμενο στο οποίο ο αναγνώστης του ή ο ερευνητής του αναζητά -και ενδεχομένως ελέγχει- την θρησκευτική ταυτότητα ή την «ορθοδοξία», την ορθή δηλαδή θρησκευτική πίστη, του συγγραφέα. Οι έννοιες «αμαρτία» και «λύτρωση» στη λογοτεχνία μπορούν να είναι ευρύτερες ή και στενότερες των αντίστοιχων θεολογικών. Θα ήταν, επομένως, άστοχη, περιορισμένη και αντιεπιστημονική μια τέτοια προσέγγιση, μια τέτοια ανάγνωση, του λογοτεχνικού κειμένου.

Εντούτοις, η θρησκευτική πίστη και ζωή, το δόγμα και ο θεολογικός προσανατολισμός μιας κοινωνίας αφήνουν διαχρονικά και ανεξίτηλα τα αποτυπώματά τους στον ανθρώπινο πολιτισμό -στη σχέση του ανθρώπου με την κοινωνία, στο σύστημα αξιών, στην ηθική, στο δίκαιο, στην εκκλησιολογία, στην κοινωνικοπολιτική της οργάνωση[4], αλλά ιδιαίτερα αισθητοποιείται στον χώρο της τέχνης/λογοτεχνίας, ο οποίος γίνεται συχνά και πεδίο συνάντησης με τη θεολογία[5]. Η τέχνη/λογοτεχνία, όμως, φιλοδοξεί με τη σειρά της να

«αποτυπώσει» όλες τις εκφάνσεις του ανθρώπου και του πολιτισμού του καταγράφοντάς τες με τα δικά της «εργαλεία». Έτσι, οι έννοιες «αμαρτία» και ιδιαιτέρως η «λύτρωση», σε αυτήν την εργασία, αποκτούν ευρύτερο σημασιολογικό περιεχόμενο, σημαινόμενο, από το αυστηρά θεολογικό τους. «Αμαρτία» είναι οι αστοχίες, οι αδυναμίες, τα σφάλματα των αφηγηματικών ηρώων του Βιζυηνού που τους οδηγούν σε αδιέξοδα, και σε κάποιες περιπτώσεις τραγικά, ενώ «λύτρωση» είναι οι λύσεις τις οποίες οι ίδιοι αναζητούν για να τα υπερβούν, να διορθώσουν το «ατελές» της ανθρώπινης φύσης τους, να επανορθώσουν τα λάθη τους, να ελαφρύνουν τη βεβαρημένη τους συνείδηση. Γίνονται, έτσι, ο μίτος ο οποίος επιχειρεί να τους οδηγήσει(;) στη διέξοδο των προσωπικών τους λαβυρίθων.

Η διπλωματική αυτή αναπτύσσεται σε έξι ενότητες. Στην πρώτη και δεύτερη γίνεται προσπάθεια να προσδιοριστούν θεολογικά οι πολυσχιδείς έννοιες της «αμαρτίας» και της «λύτρωσης» αποτυπώνοντας τις κυρίαρχες απόψεις οι οποίες διατυπώνονται γι' αυτές από σύγχρονους θεολόγους· η τρίτη επιδιώκει να ανιχνεύσει το ιστορικό και πνευματικό «περιβάλλον» στο οποίο ζει και δημιουργεί ο Βιζυηνός, ώστε να αποκρυπτογραφηθεί η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής, η οποία συνδιαμορφώνει -σε κάποιο βαθμό- το έργο του· η τέταρτη αναφέρεται στην ενδιαφέρουσα συνάντηση θεολογίας-λογοτεχνίας στις έννοιες της «αμαρτίας» και «λύτρωσης»· η πέμπτη αποπειράται να αναλύσει τα οκτώ διηγήματά του Βιζυηνού εστιάζοντας στην αναζήτηση των αμαρτιών/αστοχιών/σφαλμάτων των αφηγηματικών του ηρώων, αλλά και στις επιλογές διεξόδων/λύσεων/λυτρώσεων που αυτοί επιχειρούν· στην έκτη συνάγονται τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την προηγηθείσα ανάλυση. Τέλος, αυτή ολοκληρώνεται με ένα σύντομο επίλογο.

Τα «εργαλεία» τα οποία αξιοποιούνται για τη συγγραφή της είναι *θεολογικά*, για να προσδιοριστούν ευκρινώς οι έννοιες της «αμαρτίας» και της «λύτρωσης» σύμφωνα με την Ορθόδοξη Θεολογία, και *φιλολογικά/κειμενοκεντρικά*, για να προσεγγιστούν, να αναλυθούν τα πεζογραφήματα του Βιζυηνού και να απαντηθούν τα ζητούμενα του θέματος τα οποία τέθηκαν.

[1]Το ενδιαφέρον υπάρχει, επειδή η καταγωγή του ιερωμένου πατέρα μου, Αθανασίου Ψάλτη, ήταν από την Τριγλία Βιθυνίας, γενέτειρα του Χρυσοστόμου Σμύρνης.

[2]Δ. Τσάκωνας, «Γεώργιος Βιζυηνός» στο *Οδός Πανός* 78 (1995)σ.18-19.

[3] Άλκης Θρύλος, «Έλληνες πεζογράφοι: Γεώργιος Βιζυηνός» στη *Νέα Εστία* 116 (1931)σ.1079.

[4]Μ. Μπέγζος, «Οι πρώτες διαφοροποιήσεις ανατολικού (ελληνόφωνου) και δυτικού (λατινόφωνου) χριστιανισμού» στο Μ. Μπέγζος, Στ. Πορτελάνος, Αλ. Καριωτόγλου, Γ. Μεταλληνός, *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, Τόμος Β΄, Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε Ανατολή και Δύση* (Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2001)σ.19-41.

[5]Ε. Γκανάς, «Μυθιστόρημα και θεολογία: Δρόμοι ασύμβατοι;» στη *Νέα Εστία* 1765 (2004), σσ.392-406.

****Πρόκειται για διορθωμένη και επεξεργασμένη μορφή της διπλωματικής εργασίας του κ. Η. Ψάλτη, που κατατέθηκε στο ΕΑΠ με σκοπό την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου, υπό την επίβλεψη της Δρ. Σπυριδούλας Αθανασοπούλου - Κυπρίου, και με μέλη της Τριμελούς Επιτροπής τους Δρ. Κόιο Νικόλαο και Δρ. Καλαϊτζίδη Παντελή.***